

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

С. О. ГРИНЬКОВ

Волонтерство – добровольча діяльність, заснована на ідеях безкорисливого служіння гуманним ідеалам людства і яка не переслідує цілей отримання прибутку, отримання оплати або кар'єрного зростання; мета його – всебічне задоволення своїх особистих і соціальних потреб шляхом надання допомоги іншим людям.

Волонтерська праця передбачає:

- службу на благо суспільства;
- отримання тільки моральної віддачі від роботи, без яких би то не було фінансових заохочень;
- мотивацію через особисту залученість.

Історію волонтерського руху досить важко простежити, оскільки раніше точно ніхто не фіксував дії такого роду. Але сама історія людства вказує на те, що ні одному суспільству були не чужі ідеї добровільної і безкорисливої допомоги. Волонтерство – поняття настільки ж давнє, як і поняття „соціум”. У суспільстві завжди були люди, для яких способом самореалізації, самовдосконалення, зв'язку й спілкування з іншими людьми була праця на благо інших, на благо того співтовариства, в якому цій людині довелося народитися і жити [1; 3; 6].

Добровольча допомога може приймати різні форми: від традиційних видів взаємодопомоги до спільних зусиль тисяч людей, спрямованих на подолання наслідків стихійного лиха, врегулювання конфліктних ситуацій, викоринення бідності і т. д.

Простіше кажучи, волонтерська праця не оплачується, як це прийнято розуміти в нашому суспільстві. Та й розраховувати на те, що хтось буде платити людині, що не володіє знаннями і навичками, м'яко кажучи, нерозумно. Але це не означає, що волонтер працює абсолютно безкоштовно. При тому, можуть затрачати на цю діяльність від шести годин на тиждень. Волонтери – не тільки альтруїсти, вони працюють заради набуття досвіду, спеціальних навичок і знань, установлення особистих контактів [1; 4; 5]. Часто волонтерська діяльність – це прямий шлях до оплачуваної роботи, тут завжди є можливість проявити й зарекомендувати себе з кращого боку, спробувати себе в різних сферах діяльності і визначитися з вибором.

Метою статті є вивчення сучасних тенденцій волонтерського руху в Україні.

Дослідженням поняття та розгляду розвитку волонтерства як явища в Україні та світі займалися такі науковці, як О. Безпалько, П. Буасьє, Н. Заверико, А. Іванова, Ю. Пермяков, Л. Полехін та ін. Для опису змісту, напрямів та форм волонтерської діяльності в суспільстві ми використовували праці О. Решетнікова, А. Ходорчука, Е. Холостової, О. Безпалько, Р. Вайноли, Т. Голованової, Т. Друженко та ін.

Характеристику шляхів залучення добровільних помічників до діяльності навчально-реабілітаційного центру висвітлюють М. Азгазі, Е. Акімов, Н. Геллер, Е. Гладков, Н. Заверико, Є. Камалдінов, Т. Лях, О. Мітрохін, С. Попов та ін.

З'ясуванням особливостей роботи волонтерів та їх ролі у реалізації соціальних проектів займалися Р. Кравченко, Т. Лях, О. Решетніков та ін.

Виявленням труднощів та ризиків волонтерської діяльності, шляхів їх попередження та подолання займалися Е. Лешуков, Т. Лях, С. Маккарлі, Л. Полехін, Д. Романовська, Т. Ронгінська та ін.

В Україні ідея волонтерства / добровольчества йде в далекі часи, вглиб історії, коли українці, виховані на моральних і етичних традиціях православ'я, подавали безоплатну допомогу нужденним співгромадянам.

Радянський час породив піонерські та комсомольські загони, в яких діти та дорослі повинні були працювати на благо суспільства. Участь у цих загонах була примусовою, що, у підсумку, спотворило розуміння про трудову діяльність на добровольчих засадах.

Після розпаду Радянського Союзу партійні загони були ліквідовані. Люди стали все більше думати про власну наживу і забули про працю на благо інших на роки [2; 3; 7].

Сьогодні в нашій країні з'являється нове розуміння волонтерства. Все більше людей виявляють соціальну активність і свідомість. Молодь бере участь в акціях допомоги дітям-сиротам та людям з обмеженими можливостями, очищають місто і здають донорську кров.

Волонтерська діяльність у сучасних умовах ґрунтується на таких основоположних засадах:

- добровільність та добротність;
- законність;
- гуманність та гідність;
- спільність інтересів і рівність прав її учасників;

- гласність;
- відповідальність;
- конфіденційність.

Волонтерська діяльність провадиться за такими напрямками:

– надання соціальних послуг громадянам, які перебувають у складних життєвих обставинах (інвалідність, часткова втрата рухової активності у зв'язку зі старістю чи станом здоров'я, відсутністю житла або роботи, наслідки стихійного лиха, катастроф тощо);

– надання соціальних послуг дітям та молоді, що перебувають у складній життєвій ситуації у зв'язку з інвалідністю, хворобою, сирітством, безпритульністю, малозабезпеченістю, конфліктами і жорстоким ставленням у сім'ї.

Ми провели опитування щодо мотивації людей працювати добровільно. Згідно з ним, люди, що працюють добровільно, наводили такі причини:

- Хочу допомагати нужденним людям – 61%;
- Сподіваюся навчитися чомусь новому – 46%;
- Хочу мати якесь заняття – 41%;
- Для власного задоволення – 31%;
- Хочу познайомитися з новими людьми – 29%;
- Хочу відповісти людям за добро добром – 11%;
- Хочу боротися з певною проблемою – 7%;
- У мене є вільний час – 4%

З результатів опитування видно, що найбільш значущими мотивами участі у волонтерській діяльності є такі, як: бажання навчитися новому, придбати коло спілкування, допомоги нужденним людям. Тобто волонтерська робота допомагає в задоволенні таких потреб, як контакти з новими людьми, самозадоволення, просування якихось цінностей.

Як відомо, з 2011 року Україна має спеціальний закон, який регулює діяльність волонтерів. Так, у Законі України „Про волонтерську діяльність” міститься легальне визначення волонтерства: волонтерська діяльність – добровільна, безкорислива, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання волонтерської допомоги. В свою чергу, волонтерською допомогою вважаються роботи та послуги, які виконуються або надаються волонтерами безоплатно [1; 8].

Завдання, які можуть бути виконані волонтерами, зазвичай цілком відповідають завданням оплачуваного персоналу, а волонтери використовуються, як асистенти або помічники в тих сферах діяльності, які залишаються важливими на досягнення цілей програми.

Робота волонтерів повинна бути організована ефективно і вестися професійно. Волонтерами може виконуватися будь-яка робота, а не тільки елементарні речі, що не вимагають професійної підготовки. Волонтер – це не тільки помічник чи соціальний працівник, що піклується про інших, він може бути вчителем, фахівцем з комп'ютерів, політиком, інженером або дизайнером.

Становлення волонтерського руху в Україні сьогодні відбувається за кількома основними напрямками, який має такі особливості.

1. Добровільна безкоштовна робота волонтерів у громадських та некомерційних організаціях – наданням допомоги різним категоріям населення у будь-яких видах діяльності, навчання, розвитку. Таке спрямування волонтерів будь-якого віку сприяє їхній творчій і соціальній самореалізації, саморозвитку та самоспостереження.

2. Добровільна систематична або епізодична допомога державним установам реалізувати соціальну політику – допомога освітнім закладам у навчально-виховній роботі, установам соціального забезпечення – в роботі з дітьми та молоддю з особливими потребами та людьми похилого віку.

3. Волонтерська діяльність є наслідком творчого саморозвитку, навчання інших, але ця діяльність не є професійною.

4. Педагогічно спрямована волонтерська діяльність, по суті, виступає механізмом розвитку особистості, її соціалізації і духовного становлення. Цей напрямок розвивається в дитячих та молодіжних об'єднаннях (метою їх створення є суспільно корисна діяльність), в різних групах при Центрах соціальних служб сім'ї і молоді (ЦССМ).

Характерною особливістю волонтерського руху, який стихійно розвивається при різних соціальних установах, організаціях та об'єднаннях в Україні, є включення для добровільної діяльності молоді віком від 15 до 25 років [4; 7; 8]. Привернення уваги неповнолітніх, молоді, людей похилого віку є ефективним засобом активізації саморозвитку особистості і спілкуванні, як культурному процесі.

Якщо детальніше проаналізувати складові цього процесу, то стає зрозумілим, що молоді волонтери завдяки соціально-педагогічній діяльності набувають змістовно життєвих орієнтирів, оволодівають мистецтвом життєдіяльності особистості шляхом: самовизнання, самоорганізації, самопізнання, саморегуляції та самореабілітації, самоорганізації самоосвіти й самовиховання.

У різних регіонах залучення людей до діяльності волонтерами відбувається різними шляхами і на основі різних принципів. Найбільш поширений варіант – залучення студентів відповідних спеціальностей (соціальних робітників, психологів, юристів, медиків) до соціальної роботи через волонтерські групи.

Зараз у добровільчій роботі волонтерів відбуваються зміни, які можна описати як зміну „стилів” роботи волонтерів.

„Стиль” роботи волонтера – це сукупність різноманітних форм та методів індивідуальної діяльності добровільних помічників залежно від певних обставин і пріоритетів, через які вони постійно змінюються. Певні особливості, які зустрічаються на цьому шляху змін, дозволяють чітко розрізнити два типи волонтерів:

Волонтер, який працює тривалий час.

Волонтер, який працює невеликий проміжок часу.

Перший тип волонтера найбільше відповідає традиційному уявленню, коли ми чуємо слово „волонтер”. Волонтер, що працює тривалий час, відповідає загальному уявленню про волонтера, який присвятив себе певній справі або групі. Йому притаманні такі характеристики: повна віддача справі або організації. Волонтер, який працює тривалий час, має міцне почуття приналежності до своєї справи, тобто відчуває себе господарем зусиль. Такі люди докладають значних власних психологічних зусиль, самостверджуються, виконуючи свою роль.

Традиційно такими волонтерами стають домогосподарки із середнім та добрим рівнем достатку, які мають вільний час і можуть постійно приділяти його певній організації, знаходячи в цьому ціль свого життя, чи розглядаючи це як еквівалент успішної кар’єри. Багато людей із числа безробітних, пенсіонерів та осіб з невеликими прибутками присвячують свій час довготривалим проектам.

Таким чином, волонтерська діяльність – це шлях самопізнання і самоперевірки. Тому в добровільній роботі беруть участь різні категорії волонтерів, людина будь-якого віку й статі, з будь-якою освітою, яка спроможна відчувати означені потреби інших людей і на добровільних засадах допомагати їм, але професійно.

Історія волонтерства в Україні налічує понад сто років. Першими вітчизняними волонтерами можна вважати представників Червоного Хреста. Волонтерство як явище виникло з потреби здійснення високомотивованими людьми діяльності, яка, на перший погляд, є достатньо простою, однак все ж таки має виконуватися.

Узагальнюючи вищесказане, можна констатувати, що зміст волонтерства – це добровільний вибір, що відбиває особисті погляди і позиції; це активна участь громадянина в житті людських співтовариств; воно сприяє поліпшенню якості життя, особистому процвітанню й поглибленню солідарності; виражається, як правило, у спільній діяльності в рамках різного роду асоціацій; сприяє реалізації основних людських потреб на шляху будівництва більш справедливого і мирного суспільства, більш збалансованому економічному й соціальному розвитку, створенню нових робочих місць і нових професій. Як ми бачимо, волонтери спроможні працювати у профілактичному, інформаційно-просвітницькому, рекреаційному, реабілітаційному, соціально-рекламному, соціально-побутовому, охоронно-захисному, діагностико-корекційному та фандрейзинговому напрямках.

Слід зазначити, що головною проблемою волонтерського руху в Україні залишаються, передусім, труднощі організації волонтерської діяльності. Тому перспективою подальшого дослідження є те, що організаторам волонтерського руху потрібно не тільки ознайомитися з історією руху інших країн, організувати роботу і контроль, навчитися складати робочі плани та ставити завдання для волонтерів, а й завжди враховувати думку і досвід самих добровільних помічників.

Список використаної літератури:

1. Акимова Е. В. Система отбора волонтеров для социально-педагогической деятельности / Е. В. Акимова. – Глазов, Глазовский гос. пед. инс-т им. В. Г. Короленко, 2005. – С. 126–127.
2. Волонтерство : [порадник для організатора волонтерського руху / укл. Т. Л. Лях] ; авт. кол. : О. В. Безпалько, Н. В. Заверіко, І. Д. Зверева, Н. В. Зімовець та ін. – К. : ВГЦ „Волонтер”, 2001. – 176 с.
3. Доля І. М. Волонтерство як форма участі молоді в громадському житті [Електронний ресурс] / І. М. Доля. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Закон України „Про волонтерську діяльність” [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3236-17/ed20110515>
5. Лещенко Д. С. Правове становище волонтерських організацій в Україні та за кордоном / Д. С. Лещенко. // Правова система : теорія і практика – 2008. – №1. – С. 35–41.
6. Організація волонтерського руху у вищих навчальних закладах : Діагностичний інструментарій : [методичні розробки] / Укл. Т. О. Рудякевич. – Житомир : ЖДУ, 2004. – 20 с.
7. Підготовка волонтерів та їх роль у реалізації соціальних проектів / заг. ред. І. Зверевої, Г. Лактіонової. – К. : Науковий світ, 2001. – 49 с.

Рецензент – кандидат педагогічних наук О. М. Василенко